

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Lvtheri Piaae Ac Doctae Operationes In Dvas Psalmorvm Decades

Luther, Martin

Basileae

VD16 L 5540

Psalmvs Qvartvsdecimus, hebræis quintusdecimus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37005

IN PSALMVM XIII
PSALMVS QVARTVS DE-
cimus, hebræis quintusdecimus.
PSALMVS DAVID.

DOMINE quis habitabit in tabernaculo tuo: & quis requie-
scet in monte sancto tuo:

OPTIMO ordine hic psalmus præcedentem sequitur, sicut enim in illo, *Ratio ordi-*
descripta est, idæa siue exemplar impiorum, quale Iudæi tempore Christi, et-
iam adhuc exhibebat: Ita hoc describitur exemplar piorum, ut sic non solum de-
clinare a malo, sed etiam facere bonum doceat, prius ueterem hominem ex-
uat cum actibus suis, deinde induat nouum, qui se cundum deum creatus est.
Et primo notandum, qd absolute imaginem pñi populi ponit, non monstrans
unde petenda sit aut ueniat, quo fit, ut insipiens, ea quæ hoc psalmo dicuntur,
posset moralibus uirtutibus & libero arbitrio tribuere, quæ omnia sunt gratiæ
operantis, ita ut psalmus hic unus sit de facillimis, dum simplicissime mores iu-
stificantis gratiæ, ipsa penitus tacita, depingit, simul tamen sit inintelligibilis
ijs, qui gratiæ notitia non sunt præmuniti, sicut & psalmus præcedens apertissi-
mus est, cum mores impiorum & opus paterni peccati, ipso tacito, arguat, ob-
scurissimus autem ijs, qui peccati illius scientia inanes, liberum arbitrium illic
solummodo considerant, cui tribuunt conuersionem captiuitatis & ignoran-
tiam dei, cum reliquis malis.

Pugnat uero hic psalmus maxime aduersus personas personarumq; specta-
tores, deinde aduersus cerimonistas, Iudæi enim præ ceteris gentibus, utraq; *Contra perso-*
persona mire superbiebant, qd soli essent patrum semen, & soli legem dei habe-
rēt, ita de generis gloria, de sapientia & iusticia præsumebant sese solos habita-
turos in tabernaculo dei, sicut Lu. iij. dixit eis Baptista, Et ne dixeritis semem
Abrahæ sumus, potēs est deus, de lapidib⁹ istis suscitare filios Abrahæ, Et Ro.
ij. Tu qui gloriaris in lege & pbas utiliora &c. Ab horū ergo præsumptiōe p
pheta facie uertens in secretū cōspectū dei, ubi nō est respectus personarum,
ueritatem allaturus, accusat eos, simul tamen eorū cecitati compatitur dicēs:

Vt quid illi domine iactant gloriam generis, sapientiæ & iusticiæ, quæ ex le-
ge est, & præ se solis neminē in tabernaculo tuo admittūt: Sic em̄ iudicant ho-
mines, Tu uero apud quem nullus est personarū respectus longe aliter. Nam
quod altum est coram hominibus, abominabile est apud deum. Tabernacu-
lum autē dei & montē sanctum dei, Ecclesiam dei significat, non christianā tan-
tum, sed omniū iustorum, etiā in sinagoga: nō tamē frustranea est ista ingemi-
natio seu repetitio tabernaculi & montis. Tabernaculum em̄ seu tentoriū, mi-
litaris habitatio est, ut significet populū dei in Ecclesia sic habitare, ut assidue
cū peccatis, mūdo & demonibus pugnet, & in hac parte sine timore & inqui-
etudine non sit, quæ res pertinet ad mortificationem ueteris hominis.
At *נחם* requiescere, quod in hebræo etiā habitare est, sed pacifice & quiete,
sicut in ciuitate uel castro, id quod noster interpretes per requiescere utcunq; ex-
prellit, significat, per fidē in Christo securā quietamq; conscientia habere in
medijs etiam pugnæ tumultibus, quæ res pertinet ad iustificationē noui homi-
nis, unde rectius posita fuisset cōiunctio, & qd, aut, sicut est in hebræo.

Videmus

Videmus ergo hic non de quouis quæri, qui in Ecclesia dei sit, cum sine ma-
 te paleæ cum tritico in area, sed de ijs dñtaxat, qui uere de Ecclesia sunt, qui
 bus ecclesia est tabernaculū belli & mons pacis, q̄ semper pugnant in ea sen-
 perq̄ triumphant. Audiamus ergo quid ad quæstionem communis respici-
 deat, qua omnes quærent, quid sit esse bonum, iustum, sanctum hominem.

Questio com-
 muniſſima.

Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam, qui loquitur ve-
 ritatem in corde suo.

Immaculatus
 in uia.

Impuritas spi-
 ritus & car-
 nis.

Munditia spi-
 ritus & car-
 nis.

Castitas ex
 fide est.

iustitia dei.

Ex fructibus eorū, scilicet cognoscetis eos, quorū tres hoc uerbo primo iux-
 ta hebraicā distinctionem ponit. Primus est esse immaculatū in uia. Sic et psal-
 cxviii. incipit. Beati immaculati in uia, quod est, ut laco. j. dicitur, immaculati
 se custodire ab hoc sæculo. Non autē de puritate loquitur carnali, quæ in uerbi-
 bus, cibis, potibus membris, alijsq̄ iustitijs carnis, siue in sacerdotio leuitico, si-
 ue in apparatu mundano seruatur. In spiritu enim loquitur de spirituali munda-
 ditia, quæ est duplex. Siquidem Paulus in quīnamentum carnis & spiritus di-
 stinguit. Et Tit. j. inquinatas impiorum mentem & conscientiam profectus
 quo uitio nihil eis mundū eē proclamat. Hæc impuritas est ipsa impietas, op-
 nio, sensus peruersus de deo, oculus scilicet nequam, qui totum corpus tene-
 brosum facit, etiam speciosissima eorum opera, uerba, consilia, cogitata, tam ef-
 ficax est malum huius immundiciæ spiritualis. Altera est immundicia carnis,
 libido & uoluptas, quæ & si cor & uoluntatem immundis desiderijs polluit,
 Carnis tamen dicitur, quia de carnis libidine uenit.

His duplex opponitur munditia, spiritus & carnis, Spiritus est ipsa pietas,
 quam Iob & Baruch sapientiam uocant, Petrus & Paulus fidem. Sic em̄ Act.
 xv. Petrus dicit, Fide purificans corda eorum. Hæc enim facit, ut sit mēs, & cō-
 scientia pura, recte de deo sentiens. Vnde in prophetis frequentissima est forni-
 cationis mentio, qua populum Israel pollutum, contaminatum, maculatū, cor-
 ruptum, prostitutum, adulterum arguunt. Rursus uirginem uocant populum
 synceræ fidei, ut castitas & maculatio carnis, fere pro figura pietatis & imple-
 tatis habeantur. Sic enim Osee, j. & ij. sumit metaphoram ab uxore & uiro,
 dominus inter se & synagogam.

Munditia carnis, ipsa castitas est siue pudicitia, quæ satis cantata & nota est,
 & hanc quoq̄ ipsa fides facit, sicut Isaia. v. dicitur. Et erit fides cingulum
 lumborum eius, & fides cinctorium renū eius. Vocatur autem & hæc puri-
 tas carnis, cū intret & maxime sit in spiritu hominis, q̄ sit in rebus & operib⁹
 carnis. Sicut illa, puritas spiritus, cum prodeat & maxime in omnia opera sese
 fundat, totam uitam purificans, q̄ sit de rebus & operibus spiritus. Has duas
 pulchre composuit Paulus. j. Timo. ij. ut quietam & tranquillam uitam aga-
 mus in omni pietate & castitate, Græce εὐσεβείᾳ καὶ σωφροσύνῃ qua deo seruatur,
 & honeste uiuitur.

Vide itaq̄, fidem tacet, sed fructus eius commendat, cum immaculatus in-
 gredi nemo possit, nisi qui credit, sitq̄ idem, ingredi sine macula, quod uiuere
 in fide, ac sic a primo mandato incipit.

Operatur iusticiam, Hic iustitia absolute dicitur absq̄ pronomine, tuam uel
 meam, quia iusticia dei est (ut satis diximus) qua ex eius gratia, coram ipso
 iusti sumus, de qua hic non loquitur, sed de iustitia qua inter homines uiui-
 mus, nulli nocentes, omnibus sua tribuentes, quo modo & Apostolus,
 Titim. ij.

Tit. ii. Sobrie & pie uiuamus in hoc seculo. Obserua autem, operator iusticie, non ait, qui loquitur, cogitat, audit iusticiam, quia non auditores, sed factores legis iustificabuntur. Quid autem debemus alijs? Illud quod Christus

Matth. vi. docet: Quæcūq; uultis ut faciat uobis homines, & uos facite illis, etiam hostibus, scilicet nulli nocere, nulli reddere malum, patiens in iniuriam spectam dicitur, quasi dicat: Non quia sacerdos, non quia religiosus, non quia speciem dicuntur, quasi dicat: Non quia facis miracula, non quia eximie doces, non quia titulo oras multum, non quia facis miracula, non quia eximie doces, non quia titulo patrum spectabilis es, nullius denique operis operator nisi iusticie, habitabis in monte sancto dei, qua si careas, non proderunt etiam omnia alia opera, nec ipsæ indulgentiæ, nec ipsa suffragia, nec ipsæ intercessiones. Stat sententia, Ambulator immaculatus & operator iusticie habitabat in tabernaculo domini.

Multi enim sunt, qui tamē interim iusticiam ne cogitant quimentia, & difificant, augent, ornant, qui tamē interim iusticiam ne cogitant quidem, immo hæc ut operentur, iusticiam conculcant, tandem per ipsa, iniusticie suæ ueniam sperantes, quæ plurimis hoc negotio deceptis, sic in extremo die dicturus est, esuriui, sitiui, nudus fui, captiuus fui, infirmus fui, peregrinus fui, Nihil de operibus, quæ hodie iactantur & spectantur. Rursum nihil refert, si laicus, pauper, eger, contemptus & quantumlibet uilis, si operaris iusticiam, saluus eris. Vnicum hoc spectandum spectaculum, operatio iusticie, ceteris frustra irritantibusque specie pietatis.

Qui loquitur ueritatem in corde suo. Pulcher ordo, primo persona grata re, quiritur, per munditiam, deinde opus, per iusticiam, tandem uerbum, per ueritatem: sic respicit deus ad Abel primum, deinde & ad munera eius. Et qui potens est in opere, erit & in sermone. Et lignum quod fructum suum dat in tempore suo, eius folium quoque nunquam defluet. Ne sint, qui dicunt & non faciunt. Loqui in corde suo ueritatem, Aug. putat, dictum de eo qui nesciens loquitur ueritatem, cum aliud uoluerit, quod significatum sit, ut Caiphas, Ioan. xj. Expedit uobis, ut unus homo moriatur pro populo, hic enim, expedire uoluit, ne periret populus de terra, quamquam hoc sciret non secuturum uel saltem ignoraret. Veritatem ergo in ore dixit, non in corde suo, sed in corde Ioannis, quia hoc quod ille mendaci corde, ueraci ore protulit, hoc Ioannes ueraci corde intellexit. Tales sunt & illi, qui apud Paulum, j. Timot. dicuntur nescire, quid loquantur & de quibus affirmant: frequentissimum scilicet malorum, etiam multis sanctis patribus insidiatum, dum scripturas sanctas ipsam scilicet, ueritatem, aliquando torserunt pro affectibus suis. Et hodie, quis hoc uitio se gloriabitur carere? abundant enim deprauatores uerbi dei supra modum, non quod omnes scienter mentiantur, sed quod non cognoscunt cor suum satis, quod uerbis ore prolati uerissimis, contraria sapit, nec seipsum nec uerba oris sui intelligit. Quod fit, quia loquuntur ea, quæ fidei mūditiæ & uitæ iusticiæ operante, non sunt consecuti, ideo necesse est, ut diuinent de omnibus, & nihil intelligant.

Idem dicendum de ijs, qui non docent, sed familiariter colloquuntur. Rarissime enim ita loquimur inuicem ut sentimus, timentes offendere, ut nesciam an unum hominem sim excepturus ab hoc peccato, præter solum Christum: sicut nec operatore iusticie, nec immaculatum ambulatorem esse credam ullum sine uitio, nisi Christum solum, qui solus peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. Si enim omnes ut sentimus inuicem loqueremur, quantis nos operaturi essemus aduersus: quanta micisti hoc gladio ueritatis diuiderentur,

operator iusticie.

Opa quæ nunc spectantur.

Persona, opus, ueritas.

Loqui in corde de suo ueritate.

Omnes peccatores sumus.

Humanitas e causa mendacij. derentur, quæ nunc artissime coniunctæ uidentur. Ita quantum manet in his humanitatis, tantum manet & mendacij & uanitatis. Nemo igitur sine fictione & adulatione, nec sine falsa uerbi dei opinione. Iterum, ut dixi, perficiunt. Adeo nemo est apertus & simplex satis, nec tam curamus, ut hoc malum careamus, sed interim opuscula nostra facimus, quibus cõfidimus, quam uicio, habitare in monte sancto dei.

Qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malum.
Et opprobrium non accepit aduersus proximum suum.

Non est dubium, quin id quod dixit: Ambulator immaculatus, operaria sticia, totam iusticiam significet, quam deinceps suis partibus exequitur, quæ una est, Veritatē loqui in corde, nō adulari, nō conniuere, nō indulgere, quo uitio peccamus in amicis & sodalibus. Alia pars est, dolum non agere in lingua, quod hebraice: Qui nō detraxit seu detulit, dicitur. Hiero. Qui nō est facilis in lingua: significat autem id uitij, q̃ peccamus in aduersarijs, deferimus ad amicos, quæcunq; ab inimicis eorum audiuerimus, eaq; in peiorem partem interpretamur, quotidieq; exploramus, ut similia deferamus, a q̃ uerbo Ioseph exploratores Aegypti appellauit fratres suos Gen. xliij. Vitium sane late patet & communissimum, simul ad discordias excitandas potentissimum. Deinde quod nonnunq; specie & titulo consilij & monitorij sese pulcherrime uelut Pulcherrima uero larua est, quādo in angelum lucis sese transferens zelo dei defert, explorat, accusat proximum de hæresi, errore, impia uita. Hic enim premium expectat pro obsequio dei, quod prestitit occidēdo pios, & dammando pia dogmata. Vult ergo Propheta, ut ea quæ mala sunt proximorum, apud alium proximum taceamus, etiam si sit inimicus & meritis de nobis, nec nisi bona loquamur, & ea tantum quæ ad reparandam, seruandam & augendam concordiam ualent: Id enim uellemus nobis fieri, quin maxime caueamus, ne cuius uerbum & opus temere iudicemus & damnemus, ne in ueritatem impingamus, pro qua uidemur maxime conari. Sic matrem suam Augustinus fecisse inter mulieres inimicas scripsit Confess. ix. Ideo insignis pars iusticiæ in hoc absoluitur, multa sunt in hoc uitium in scripturis testimonia, quæ omittimus, cum sit uitium per se notissimum hominumq; doctrinis damnatum, uerum nec illo caret ullus hominum in hac uita, tanta est miseria huius uitæ, quia & si sint, qui non exigunt sibi mala nunciari aduersarij, & eius omnia in peius interpretari, tamen si ita nuncientur & interpretentur, non inuiti audiunt dicentq; permittunt nec repellunt nec resistunt dicenti, nec in bonum interpretantur, suspicioniq; saltem locum faciunt. Hac uirtute clarus fuisse scribitur Godolias filius Aicham Hiere. xl. qui cum Iohannan Carex ei nunciaret & uere nunciaret, Ismael Nathanæ ei insidiari ut occideret, noluit audire nec credidit, dicens: Falsum tu loqueris de Ismael. Et hac pia opinione perseverans occisus est, malens periclitari uita, q̃ mala (quæ tamen uera erant) suspicari de proximo suo & credere delatori.

Bona tantum loquamur de proximo.

Aliud commune uitium.

Godolias exemplum.

Tertium generale uitium.

Malis mala non faciend.

Malis mala non faciend.

Nec fecit proximo suo malum, id est, damnum uel nocumentum. Quod uitium si in latitudinem suam extēdas, nec ipso carebit penitus ullus hominum, sicut nec præcedente. Nam & si sunt, qui manum non extendunt, tamen Ne nisi peripatetica uirtute, malis mala fieri gaudent nec prohibent, quin iusticiam dei

eriam dei laudant, q̄ dignis digna intulerit, interim non uidentes, q̄ nollent sibi talia optari a quocunq̄ aduersario. Et hanc legem naturæ, lumen illud naturæ Aristoteles non uidit, quando ethica sua, Nemeli ista & multis alijs uitijs pro uirtutibus positis, fœdauit, sed & hoc monstrum non raro induit angelum lucis, ut sit incognoscibile, dum exurit & occidit sanctos dei & persequitur ueritatem & iusticiã in obsequium dei & zelo ueritatis, sicut hodie furunt Sophistæ & Pontifices, Idola, nihil curantes, q̄ sibi talia fieri nollent. Ita uidet, q̄ in personarum respectum maxime inuehatur, q̄ ij præsunt potissimum in tabernaculo dei habitare, qui sunt ijs uitijs inquinatissimi, falsi specie bonæ intentionis, nominis & personæ, coram se & hominibus.

Et opprobrium non accepit aduersus proximos suos. Verbum accepit, melius leuauit, fuisse redditum, sic & psalmo. xxiij. Qui non accepit (non leua) *Contra proximum.* uit, non exaltauit, non iactauit in uano animam suam. Ita hic, qui non iacta *ximum.* uit, exaltauit, exaggerauit, magnificauit, dilatauit malum nomen, opprobrium, ignominiam, conuitium, blasphemiam contra proximum suum, id quod solent inimici zelo dei & amore ueritatis, in spiritu enim loquitur. Nam crassa illi conuiciatores, mox sese agnoscunt male fecisse, sed illi pergunt in merito digno zeli sui, quos hæreticos, schismaticos, erroneos, & sexcenta mala nomina, ea q̄ in uulgus propagare, eleuare, magnificare, coram magnatibus, magnatibus, uoce, & toto corpore testari, donec cælum & terram, si possint, misceant & conturbent profundum maris.

Verum uide, spiritus non omittit, quin proximos appellet, quantumuis sint inimici inuicem, potentissimo uerbo eos ad pacem & concordiam uocans, & insignem insaniam eorum taxans. Quis enim deferat, noceat, conuicietur proximo suo, nisi insanus? Quomodo excusabuntur q̄ digna fecerint inimicis, negantes eos proximos esse, contra spiritum qui proximos eos esse affirmat, sed sic fieri oportet, ut legis naturæ obliuiscantur, facient quod sibi fieri nollent.

Ordinem quoq̄ obserua pulchrum, nam totus hic uersus de inimicis agit. Primum est enim, mala proximi explorare, deferre, accusare. Deinde accusatum, nocere, occidere, exurere. Ultimo, ne inique gessisse aut gerere uideantur, blasphemare, eleuare opprobrium, iactare crimina, & sic pœnam dignam redditam ostentare. Sic in Christum primo explorabant falsa testimonia, detulerunt & accusauerunt, accusatum dehinc & damnatum, crucifixerunt, crucifixum uero pessimis nominibus blasphemauerunt. Tam proprie, apte, breuiter im *officium boni uiri.* piorum uitam depinxit. Contra boni uiri est opprobrium proximi non admittere, extinguere, contraria prædicare, tueri, & si non potest tueri, excusare, aut saltem dolere & compatiri, etiã inimico & malo, sic enim sibi quisq̄ fieri uellet, Ita non modo non nocebit aut malum faciet proximo, sed etiam bene faciet siue sit amicus siue inimicus, ut est sententia Christi Matth. vj. Nec explorabit nec deferet, sed deferenti resistet, susurrionem compescet. Magna & ardua sunt hæc, q̄ in his offendi oportet montes Israel, & ipsam superbiam Iordanis, summos Episcopos, magistratus, potentes, sapientes, sanctos. Nam hi longe amplius q̄ uulgus ijs uitijs sunt impliciti, longe q̄ magis sauiūt ac nocent, cum sit apud eos species bona & autoritas metuenda, hoc est quod dicit,

Dd ij Ad nihilum

Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentis autem dominum glorificat.

Qui iurat proximo suo, & non decipit.

*Distingue dū
inter psonas
& uitia.*

Dixisset ad nihilum deductus est, summus sacerdos, rex, Propheta, princeps, seniores, Scribæ, Pharisei, Episcopi, & quicquid est magni nominis in conspectu eius, nisi distinguendum esset inter personas & uitia, inter potestatem & abusum potestatis. Nomina enim potestatum metuenda sunt, sed uitia eorum contemnenda, nec propter potestatem uitia dissimulanda aut probanda, nec propter uitia potestas offendenda aut contemnenda, cum potestas nulla sit, nisi ex deo, nec sit hominum, sed dei, Ro. xiiij. Vitia uero non sunt dei, sed hominum. Prudentia itaque hic opus est simul & magno animo, ne potestas terreat uitia contemnētem, nec uitia subuertant potestatem stulta humilitate suspiciētem. Est ergo sensus: Et si delatores, malefactores, & blasphematores sint magni, & iniquitas egrediatur de maioribus Babylonis, qui uidentur regere populum, non eorum magnitudine terretur, despicit eos ut malignos, & fiducialiter agit, defendens proximos suos, licet reuereatur ut magnos, humiliter cedens eorum potestati.

Hunc uersum si seruassent, Christiani in Romanos proceres, minus malorum hodie haberet Ecclesia.

Hebraeus elegantius hoc loco dicit: Contemptus est in oculis eius contemptor, scilicet ingenium magnatum & superborum indicans, qui fiducia potestatis & larua personæ inflati, ab omnibus uolunt metui, ipsi uero omnes contemnere, omnia sibi licere, alijs citra eorum consilium nihil licere, sicut Romæ de Germanis dicunt Idola nostra. Quantos stabularios habemus Romani. Et iterum, Tode scola bestia. Sic enim sanctissimi pastores ouium Christi, nos paſcunt, pro Pallijs & tota substantia nostra, quam rapiunt robulissimi latrones. Nonne & ipsi sunt magnifici & securi dei, hominum & omnium contemptores? At quis hos rursus contemnit? num adulescentes? qui id etiam habent negotij, ut potestatem laſam afferant, ubi uitia tantum arguuntur, quo potestatem, æternæ salutis ministeriū, faciant iniquitatis cœdiumque patrimonij & perditionis officinam.

Contra, Timentes autem dominum glorificat, pulchra Antithesis, illi sunt contemptores dei, hi timentes dei, illos contemnit, hos glorificat. An non mouetur persona paupertatis, paucitatis, humilitatis, rudiat, ignobilitatis, oppressionis eorum? Non, sed sicut Moſes Heb. xj. Reliquit Aegyptum non ueritus animositatem regis, magis eligens affligi cum populo dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias exultans thesauro Aegyptiorum impropriū Christi, sicut Achimelech, nihil ueritus Saulem & principes eius, cum fiducia pro paupere Dauid locutus est, i. Reg. xxij.

Emphasis autem insignis est, quod permutato affectu gloriam paruis & contemptis, contemptum magnis & gloriosis tribuit, magnos & qui paruorum sunt contemptores, non solum non honorat in malicijs eorum, sed etiam contemnit, paruos & ab illis contemptos, non solum respicit in bonitatibus eorum, sed etiam glorificat, cum longe secus agat mundanus affectus, ubi uitia magnorum, uel pro uirtutibus predicantur, uel omnia mitius interpretantur, contra paruos

tra paruorum uirtutes uel pro criminibus accusantur, uel omnia in peiorem partem interpretantur, sicut erudite fingit fabella uulpis & leonis, item lupi & ouis, itaq; audacis spiritus animosum opus est, honoratos contemnere & con- *Audacis spiri- tus officium.*
temptos honorare. Sic. j. Reg. iij. Eliseus ad Ioram regē Israel, intrepidus dixit: Quid mihi & tibi est? uiuit dominus in cuius conspectu sto, quia nisi uultum Iosaphat regis Iuda uererer, non attendissem te, nec respexissem.

Qui iurat proximo suo.

Hieronymus: Iurat ut se affligat, & non mutat. Potest quidem hebraicum uerbum, cum sit æquiuocum ad afflictionem & amicum, pro afflictione trans- ferri, sed nostræ translationis sensus magis placet, cum de operibus erga proxi- mum in totum agat, excepto uersu secundo, qui deo operibus, erga seipsum pu- *Infidelitas cō- mune uitium.*
rificandum satis egit. Commune autem hominum uitium tangit, de quo omnes queruntur, scilicet infidelitatem, quod uenit ex radice illa, qua quislibet querit quæ sua sunt, maxime in commercijs & negotijs, sine quibus uita hæc non agi- tur, ut enim affectus sui cōmodi est intimus, quæ nemo satis in seipso agnoscit, cum sit astutissimus & dolosissimus, ita arduum & rarum est seruare & nō mu- tare, quod promissum iuratumq; fuerit. Q. si qui etiam seruant, tamen corde non satis prompto seruant, præsertim aridente quopiam quod interim accide- rit, uel lucro, uel occasione maioris comodi, quod poenitentiam promissi simul commoueat. Sed esto & hic superet (quantq; sine gratia dei natura id nō faciat) tamen etiam præfente gratia pauci superant, si inimico uel iurent coacti, uel in- terim inimico facto seruare iuramentum debeant. Itaq; nullus filius Adam hoc præceptū implet, & filius dei uix implet, uel potius incipit implere, ideo nullus illorum habitat in tabernaculo dei, cum hic etiam uix habitet, & ut Petrus ait, iustus uix saluabitur.

Proinde quisq; sibi caueat ab insulis, immo impijs & hæreticis Decretali- bus, tit. de uotis & uoti redemptione, ubi Romanus pōtifex, uel potius scriba eius aliquis indoctissimus audet statuere, in manu sua esse, dispensare, & muta- *Dispensare uo- ta uel decla- rare.*
re uota & iuramenta, seu (ut quidam mitius loquuntur) declarare quæ sint & non sint uota, dicens contra expressum textum Deut. xxij. eum uoti transgressi re- um non esse, qui mandato Romani pontificis implere distulerit. Non pastor, sed perditor ouium Christi, adducens in operculum impietatis suæ, seu funda- mentum sententiæ suæ, q. Exo. xij. & xxxij. scriptum sit a lini primogenitum mactandū seu redimendū oue, nō contentus, q. ea scriptura nihil de iuramen- to aut uoto sonet, deinde quæ mutatio nō hominum arbitrio, sed dei mandato statuta sit, sic deprauatis uerbis dei in suam tyrannidem stabiliendam, uerum etiam magnum crepante bucca, se os obstruxisse loquentium iniqua, cum fi- ducia gloriatur, ostendens se in hoc quasi sit deus in templo dei, idem potens, quod deum potuisse legit, immo soluere audens, quæ deus præcepit. Si uero declaratio tantum quaritur, non potestas, sed scientia hic locum habet, quæ discernat, sit uotum nec ne, ideo melius declarabit pius aliquis & eruditus uir, q. omnipotens & omniuolens sedes Apostolica, plerumq; inerudita & in sa- cris literis imperita.

Cum itaq; hoc loco Propheta exigit iuramenta hominibus prestita, ut ne- *iuramenta ser- uanda.*
cessaria ad salutem, multo magis nemo soluet uota seu iuramenta deo oblata. Vnde Iosue. vj. filij Israel, etiam si decepti Gabaonitis iurauerint, & postea re- cognita poenituerint, tamen seruauerūt iuramentum. Contra rex Zedechias a

Dd iij Prophetis

Prophetis, præsertim Ezechiele, acriter reprehensus est, quod iuramentum non seruauit regi Babylonis, & tandem miserabiliter captus, excæcatus & punitus est. Id quod & seculo superiori contigit regi Hungariæ, rupto cum Turcis pacto fidei, mandato legati Apostolici: Nec sic tamen exempla tanta, hæreticam istam sententiam mitigant, & hæretici prauitatis inquisitores hic libenter dormiunt.

Promissio etiam seruanda.

Credo autem ea quæ de iuramento seruando hic præcipit, etiam de quantis promissione simul intelligenda esse. Mens enim eius est, fidem inter homines docere, fidem inquit non qua creditur in deum, sed qua inuicem fideles & promissu tenaces esse debent, quomodo dei fides, Ro. iij. dicitur: Nunquid incredulitas illorum fidem dei euacuabit? Quod alibi. ij. Timot. ij. sic dicit: Si non credimus, nobis, sicut deus oibus nobis credentibus fidelis est. Apprehendit autem potissimum iuramentum, quod in hoc operis genere fides insignius uel seruatur uel uiolatur, sicut & castitas in prohibito adulterio, & mitas in prohibito homicidio doceatur, & multa res similia. Verumtamen in omnibus res commendatur gratia dei, non enim humanæ, sed diuinæ uirtutis est, non peierare, sicut & non adulterari, non occidere, inspicit enim communem hominum uitam, quam Oseas, iij. sic describit: Non est ueritas, non est misericordia, non est scientia dei in terra, mendacium, homicidium, furtum, adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Et quis hodie sese tutum gloriatur a periurio cum singuli astringamur tot iuramentis? primo Ecclesiasticis, deinde prophanis magistratibus. Quis enim nulli iurauit, nisi infans in cunabulis? quis autem seruauit omnia iuramenta? Ita fit, ut nube iuramentorum uere inundent periuria in Ecclesia, & legum multitudo peccatorum plurimorum causa existat. Nemo itaque non iuratus, nemo uel paucissimi qui se iuratos esse non poeniteant, aut ex animo iuramento satisfaciant. Ita undique uita ista peccatis nos inuoluit miseris.

Christiano an liceat iurare.

Quæritur autem hic, an Christiano liceat iurare, cum Christus Matth. v. doceat: Ego dico, non iurare omnino. Multis ac magnis libris hic actum est, satis periculose & tarde definiunt, postquam omnes sumus impliciti captique iuramentis, & communis uita hominum usum iurandi tam celebrem habeat, ut nihil fere celebrius nec hodie inter eos conuenit. Certe hic uersus indicat iurare licitum esse, etiam proximo seu amico suo, ne quis tantum superiori exactori iurandum esse putet, nec loquitur de periurio seu falso iuramento tantum, quo quis sciens falsum iurat, sed potius de implendo iuramento, quod hebreus clarius quam nos ster exprimit, ubi pro non decipit legitur, non mutat, non deficit, non rebellat, hoc est, qui fidem prestitam non frangit. Cum ergo uerba Christi prohibentis iuramentum tam aperta sint, ubi dicit: Sit sermo uester, est, est, non, non, quod his abundantius est a malo est. Rursus non minus apertum sit ipsum scriptissime iurasse, cum in Euangelijis toties dicat: Amen amen dico uobis. Et paulus toties iuret, qui tamen nusquam prohibuit iurare, ubique autem fidem & ueritatem præcepit, nescio quid dicam & cui credam.

Volo interim meo sensu nugari, qui tamen non longe sit alienus ab omnium aliorum sensu, sequar autem imprimis communem hominum uitam & sensum: Deinde uerba Christi, quo simplicius potero, accipiam. Omnium sensus in hoc est, ut multa uitia damnet, quæ tamen non omittit, ut testatur cuiusque conscientia. Ita etiam eos damnat, qui facile iurant communi sermone seu colloquio, quod tamen difficile est cauere, ut experientia testis est. Ceterum extra colloquium,

colloquium, ubi foedera, pacta, aut fides exiguntur, nemo iuramentum damnat, ut sic distinguendum sit inter familiarem sermonem, narrationem, siue colloquium, quo recitantur, nunciantur, dicuntur uaria: & inter contractus, pacta, foedera, promissiones, fidem, & similia. Ita Christus & Paulus iurant, quoties fidem suadent, ac cum hominibus paciscuntur pacto sancto fidei. At Christus de communi sermone loquitur, unde signanter dicit: Sit sermo uester, est, est, non, non, ut leuitatem iurandi prohiberet, cum sit nulla necessitas in sermone communi, hoc puto & Augustinum sensisse, cum phibitam dicit pronitatem iurandi. Ita stat uerbum Christi simplicissimo sensu uerum, quod abundatius his est, a malo est, ut non sit necesse malum non credentis fingere, cum sit reuera malum iurantis in communi sermone (ubi nulla promissio, nullum pactum, nulla fides, ac per hoc nulla necessitas est) iurare prompti.

Hac sententia minus multas conscientias illaqueabimus, quæ, ut dixi, uitam Christianam doctrina non multum abhorret, tum abhorret simpliciter accepto consonat, sed & originali suo, unde Christus accepit, non abludit, dicitur enim Leuit. xix. Non metemini, nec decipiet unusquisque proximum suum. Non periurabis in nomine meo, ne pollues nomen dei tui, Vbi de communi & familiari sermone loquitur, ut uidetur, dum mendacium & falsiloquium (quæ mitiora sunt communis colloquii peccata, quæ periuria, perfidia in pactis & contractibus) tractat. Sed & hic uersus psalmi non de communi sermone sese loqui ostendit, dum dicit: Et non mutat, manifeste perfidiam & periurium taxans, siquidem mendacium & falsiloquium, seu periurium in quotidiano sermone, superius taxauit: Qui loquitur ueritatem in corde suo. De eodem iuramento, psalmo, xxiiij, sic dicit: Et non iurauit indolo proximo suo. Ita stat utraq; sententia, quæ Christiano simpliciter præceptum est, nullo modo, per nullam rem diuinam uel humanam iurare in sermone quocumque. Et tamen seruandum est iuramentum prestitum in quacumque causa aut pacto. Quare iuramentum simile est opere carnali, quod extra matrimonium non licet, & intra matrimonium & petitur & redditur iure. Ita extra pactum & fidei negotium iurare non licet, intra uero optime licet, immo expedit.

Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super inno-

centes non accepit,

Qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

Iste uersus non indiget expositione, sed impletione, & Augustinus dicit, hæc non esse magna & incipientium, quia Propheta a superioribus & maiori- bus incipit. Idem sentit diuus Hieronymus & alij. Verum si spiritu loqui prophetam aduertimus, quis est hominū qui non sit inuolutus his peccatis? Esto, non dent oēs ad usuram, omnes tamen odiunt, non licere ad usuram dare, gauderētque licere, sua non aliorum commoda spectantes, deinde si & hic se tegit Adam ueteris nequitia, si tamē penuria urgeret, & alia uia non pateret quæ usura, nemo non fieret usurarius, quare oia illa uerba, huius psalmi, habitabit, requiescit, ingreditur, operatur, loquitur, non egit dolum, non fecit malum, non accepit opprobrium, iurat, non mutat, non dedit, non accepit, facit, sic sunt de opibus intelligenda, ut ex pura spirituali uoluntate manare oia intelligantur, cum hypocritæ talia uel omnia

De iij uel multa

seruarent, putas tot monstra pareret Romana furia (curia uoluidicere) uerum
sicut illic omnia portenta scelerum summo gradu regnant, ita oportet ut & *Huc omnium
animum attēti.*
hoc nephas illic regnet, ut iterum satanas sedem suam & Pantheon obtineat,
unde in orbem totum inundet omne malum.

Ne autem ulla pars hominum hoc uitio sit libera, sit ut plurimi etiam fidei
causam & uerbi dei damnent, pars muneribus, pars fauore, inuidia, odio, am-
bitione, gloria capti, non pauci etiam metu magnorum, aliqui & contemptu,
Nonne omnes contra innocentes accipiunt aliquid? prater hos aliqui eti-
am ignorantes, zelo dei & amore (ut iactant) ueritatis. Quis collegia, mona-
stera, uniuersitates, ab hoc malo liberabit? qui (ut ignoratiam taceam) aperte
etiam consensunt sese dicturos facturosque omnia pro ueritate, nisi metuerent *Super inno-
centem mune-
ra accipiunt.*
censibus, honoribus, fauoribus, aut etiam uita priuari? Quid hoc est aliud quā
non accipere quidem, sed tamē bene accepta, male seruare munera super inno-
centem. Vx nobis. Quis auderet dicere omnium Collegiorum, Monasterio-
rum, Vniuersitatum, census, honores, dignitates fieri munera accepta super in-
nocentes, unius hominis Papæ tyrannide formidata? uel ex hoc uno intellige,
quid periculi sit esse Papam, deinde quantorum scelerum per orbem sit autor,
si semel abusus fuerit potestate contra ueritatem. At nunc cum non nisi abuta-
tur in perniciem ueritatis, quid aliud quā sedem satanæ & Antichristi negotium
Romæ esse & agi, credere possumus? cuius unius metu, ueritas tanto terrarum
spacio extinguitur, error & mendacium statuitur, innumerabilibus animabus
tam facile cito perditis: Obsecro, quis non metuat, uiuere in tantis periculis
horum dierum, in tantis uoraginibus animarum? Hæc tempora sunt, quæ præ-
dixit Paulus: Instabunt tempora periculosa, erunt enim homines amantes sui,
&c. Timoth. iij.

Recte ergo concludit: Qui facit hæc, nō mouebitur in æternum, Nota bene
facit, si ille non stabit, qui hæc dicit & ostendit, ne tamen facit, ubi parebunt
illi, qui etiam si sciunt & cogitent hæc esse recta, nō tamen audent mutare: ubi
& illi qui indocto zelo cōtra hæc agunt: Vnde in hebræo distinctio uersus sic
ponitur, ut qui facit hæc, pertineat ad partem priorem sic: Argētum suum non
dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit faciens hæc: Non
mouebitur in æternum, quasi dicat, non tantum sciens aut loquens hæc, ut ul-
tima pars uersus ad totum psalmum pertineat, & prior ostendat quā sit rarum &
arduum, sine usura, sine precio sanguinis uiuere. Immo non esse possibile, nisi
quis sit promptus ponere, censum, honorem & uitam, extremaque omnia pro
ueritate pati. Ex quibus uidemus quā fallax sit, omne quod specie & nomine
fulget, nam Christianismum hodie arbitrantur potissimum in clero esse, &
ecce usurus & precio sanguinis, metu Romani pontificis, omnes uiuunt per
orbem. Romæ iactatur cōtentione indomita, Papam pascere omnes oues, &
ecce ipse lupo est omnes oues iugulans. En quod dixit Apostolus: Mittere il-
lis operationem erroris, ut credant iniquitati, qui charitatem ueritatis non ac-
ceperunt, ut salui fierent, interim tamen legimus horas Canonicas, sacrificia,
mus multas missas, & ea facimus ac dicimus, quæ citra nostrum periculum di-
ci fierique possunt, ueritas & fides, cū Euāgelio, de suo periculo uiderint: Quid
ad nos, qui pro Christianis facti sumus Romani, pro credentibus operarij, pro
Euāgelicis, Decretalici, pro spiritualibus, cerimoniarj: Et in totum pro popu-
lo dei libero, serui hominum impijssimorum?

Psalmus